

CRIZA GLOBALĂ CA OPORTUNITATE - CAZUL CHINEI -

Dr. Sarmiza Pencea

Abstract:

After 30 years of restructuring, high economic growth and development, China could face the onset of the global economic crisis from a very favourable position: it was the third largest economy in the world, the second most important FDI destination, a leading manufacturer in many industries, the second largest exporter and the third largest importer globally and, maybe most importantly, the holder of the highest foreign exchange reserves among nations. This allowed a bold attitude of the Chinese leaders, which aimed not only at subduing the crisis but also at taking the best advantage of it. The governmental prompt response, with a comprehensive interventionist package, to the collapse of the foreign markets, seems to have yielded the expected results, but these results may prove unsustainable in the longer run if the Chinese development model is not changed.

Key words: *China, Chinese economy, Chinese development model, the global economic crisis, stimulus package, industrial policy*

JEL classification: *F230, L140, O25*

Dr. Sarmiza Pencea este cercetător principal la Institutul de Economie Mondială al Academiei Române, Sectorul Probleme Globale, coordonator de proiect privind economia chineză și relațiile ei comerciale cu Uniunea Europeană. Este specializată în relații economice internaționale, modele și politici de dezvoltare, politici industriale, clustere.

1. China: Schiță a evoluțiilor anterioare crizei și a contextului economic premergător acesteia

Economia Chinei prezintă cazul unei evoluții de excepție în istoria dezvoltării economice. Prin reformele întreprinse în ultimele trei decenii, aceasta a parcurs cu pași temeinic măsurați drumul de la iminența colapsului, spre finele anilor 1970, la actualul statut de mare putere economică, cu veleități de lider global.

Printre parametrii care cuantifică rezultatele acestui parcurs de succes amintim numai câțiva, importanți pentru a contura contextul în care China a trebuit să răspundă crizei economice globale, la sfârșitul anului 2008. Astfel, trebuie arătat că, **pe parcursul ultimilor 30 de ani, economia chineză a crescut de 14 ori, iar produsul său intern brut pe locuitor s-a majorat de 10 ori**,⁷⁰ ca urmare a unui ritm de creștere mediu anual de 9,9% în intervalul 1979-2007⁷¹ și a unei creșteri măsurate la două cifre în ultimii ani anteriori crizei⁷²: în perioada 2003-2007 s-a obținut un ritm mediu anual de creștere a PIB de 11,0%, cu un an de vârf în 2007, când creșterea a fost de 13,0%. Chiar și în prima jumătate a anului 2008 creșterea economică a fost de 10,4%, dar, declinul indus în trim. IV de manifestările crizei economice globale a făcut ca, pe ansamblul anului, aceasta să fie de numai 9%.

Forțele motrice care au întreținut aceste ritmuri înalte ale creșterii economice au fost, pe de o parte, **investițiile** - atât interne, susținute de o rată foarte ridicată a economisirii (35%)⁷³, cât și externe, China fiind a doua mare destinație globală a investițiilor străine directe - iar, pe de altă parte, **exportul**, China reușind să devină al doilea mare exportator mondial și să realizeze 14% din exporturile globului ⁷⁴.

Pentru a susține investițiile și exportul, economia chineză a avut nevoie, în mod firesc, de inputuri consistente din restul lumii, astfel încât ea a ajuns să fie al treilea mare importator global și să reprezinte 8% din importurile mondiale. Creșterea importului a fost, însă, sistematic mai lentă decât cea a exportului, așa încât, treptat, această țară a acumulat un **excedent comercial** important, care s-a

⁷⁰ Morrison M., Wayne, CRS Report for Congress, China's Economic Conditions, September 16, 2008, calculat după datele din Global Insights / Country Intelligence on China's Economy, Detailed Quarterly Forecast, January 2, 2008

⁷¹ Idem

⁷² Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2007, National Bureau of Statistics of China, 28.02.2008

⁷³ National Bureau of Statistics of China,

⁷⁴ European Commission, Brussels, 23.sept. 2008

triplat în anul 2005, a continuat să crească foarte accelerat în anii ulteriori și a ajuns ca, în 2008, să reprezinte 8% din PIB⁷⁵. Excedentul balanței comerciale a fost una dintre sursele importante care au permis **acumularea în China a celei mai mari rezerve valutare din lume**, evaluată la 1,95 trilioane USD la finele anului 2008 și ajunsă, în pofida crizei, la 2,3 trilioane USD în septembrie 2009⁷⁶.

În urma tuturor acestor evoluții, **pe parcursul ultimilor 30 de ani, China a devenit a treia mare economie a lumii**, după SUA, cu un PIB anual de 4 326 mld.USD, în 2008, reprezentând 6,98% din economia mondială. Raportat, însă, la populația sa uriașă (1,3 mld.locuitori), venitul său mediu anual, de numai 5 962 USD/loc. la PPP, o plasează încă printre țările în curs de dezvoltare cu un nivel de trai modest.⁷⁷ Succesul dezvoltării economice a Chinei nu este, însă, prin nimic diminuat de acest indicator, dacă avem în vedere, pe de o parte, dimensiunile și complexitatea fără precedent a provocării căreia au trebuit să-i răspundă liderii chinezi odată cu reformarea și deschiderea către exterior a acestei economii, iar, pe de altă parte, dacă privim spre rezultatele remarcabile deja obținute: **în 30 de ani populația care trăiește în sărăcie absolută a scăzut în această țară de la 250 de milioane, la 15 milioane de locuitori, în paralel cu formarea unei clase mijlocii reprezentând circa 8-10% din totalul populației, adică însumând aproximativ 100-150 de milioane de locuitori**. Sub aspect numeric, clasa mijlocie chineză este deja egală celei americane.

Consolidarea clasei mijlocii, creșterea veniturilor populației, și, în timp, și a înclinației acesteia pentru consum, pe fondul asigurării serviciilor publice (în special educație și sănătate) și sociale (în special pensii) pentru întreaga populație chineză, vor putea face ca și potențialul acestei țări de a deveni o enormă piață de desfacere să fie atins, astfel încât, potrivit prognozelor EIU, în anul 2020 ea să poată ajunge a doua mare piață a lumii.

⁷⁵ FMI, Direction of Trade Statistics, Statistici oficiale chinezești și rapoarte ale Ministerului Chinez al Comerțului, Global Trade Atlas

⁷⁶ Yu Yongding-China's Reaction to the Global Crisis, RIETI report no.112/25 Nov.2009, www.rieti.go.jp

⁷⁷ www.tradingeconomics.com

2. Tarele modelului economic chinez și manifestările crizei

În pofida performanțelor incontestabile ale economiei chineze, odată cu trecerea timpului, dar mai ales după declanșarea crizei globale, a devenit foarte evident faptul că modelul de dezvoltare care a permis toate aceste evoluții este nesustenabil pe termen lung. El a determinat crearea și chiar cronicizarea unor dezechilibre structurale ample, de a căror rezolvare depinde continuarea creșterii economice pe mai departe.

Modelul chinez de dezvoltare este, în esență, doar o formă particulară a modelului asiatic, experimentat inițial de Japonia, iar apoi de Coreea de Sud și de ceilalți „tigrii asiatici”. Pe suportul doctrinei confucianiste a necesității unui consum frugal, bine asimilată de milenii la nivelul populației, acest model de dezvoltare presupune politici care determină direct și indirect încurajarea economisirii în detrimentul consumului, canalizarea uriașelor volume de resurse rezultate către investiții și crearea de mari capacități de prelucrare, ce vor furniza un uriaș volum de mărfuri. Pentru a nu deveni stocuri (consumul intern fiind incapabil să-l preia), acest mare volum de mărfuri trebuie orientat către export, fiind necesară obținerea unui excedent comercial care să alimenteze pe mai departe procesul și, implicit, creșterea economică. Formula constă, deci, în **supraeconomisire** (care menține un nivel de trai modest)/**suprainvestire** (care generează supracapacități)/**export cât mai mare** (care generează dependență excesivă față de cererea externă)/**excedent comercial și rezervă valutară tot mai mari** (care generează dezechilibre externe).

Așa cum sugerează deja această formulă, practica aplicării acestui model de dezvoltare în China a generat, pe lângă performanțele schițate mai sus și numeroase dezechilibre structurale periculoase:

- Dependență excesivă față de cererea externă și chiar față de exportul către anumite piețe (SUA);
- Exces de investiții (risipă de resurse și excedent de capacități) în paralel cu un consum intern redus și un nivel de trai modest, pentru covârșitoarea majoritate a populației;
- Accent pe dezvoltarea industriilor intensive în capital, resurse și energie (risipă și poluare extremă);
- Inegalității sociale foarte mari și corupție;
- Neasigurarea serviciilor publice (sănătate, educație) și a protecției sociale (pensii, alocații speciale) pentru întreaga populație;

- Discrepanțe regionale puternice între est și vest, sub aspectul dezvoltării și al nivelului de trai;
- Perpetuarea ineficienței firmelor de stat și a condițiilor favorabile consolidării monopolurilor acestora;
- Sistem bancar controlat de guvern, care acordă credite comandate (devenite neperformante în proporție de 50%), prin care se transferă veniturile dinspre gospodăria, înspre bănci, prin politica dobânzii.

Aceste dezechilibre, în primul rând dependența excesivă față de export, sunt cele care au determinat înrăutățirea bruscă și dramatică a situației economice în tr. IV 2008, când prăbușirea pieței americane și a celorlalte piețe externe a antrenat prăbușirea exportului și a producției chineze pentru export, reflectată în închiderea a zeci de mii de fabrici exportatoare (67 000 numai în nov. - dec. 2008), în explozia numărului de șomeri (20 mil. muncitori rurali migranți⁷⁸; 1,5 mil. dintre cei 5,6 mil. de absolvenți de studii superioare, din anul 2008⁷⁹) și în căderea creșterii (doar 6,8% creșterea PIB în tr. IV 2008, 9% pe ansamblul anului 2008 și 6.1% în tr. I 2009⁸⁰). Economia chineză era pusă în fața „*celui mai serios șoc extern în 30 de ani de reformă și deschidere către economia mondială*”⁸¹, întrucât „*...pentru prima dată în 30 de ani Europa, Japonia și Statele Unite se contractau simultan, creând probleme enorme exporturilor chinezești*”⁸².

Modelul asiatic de dezvoltare a funcționat cu succes, până în prezent, mai ales în cazul economiilor mici, care puteau aproape în orice circumstanțe să-și găsească un deuseu pentru exporturile lor, iar pentru China s-a dovedit viabil atâta timp cât economia mondială s-a aflat într-o perioadă de creștere. Problema care apare, însă, atunci când o mare economie precum China alege un model de dezvoltare bazat pe excedente comerciale mari, derivă din faptul că, simultan, în lume trebuie să existe o altă mare economie, sau un grup de economii, care să absoarbă exporturile masive

⁷⁸ Lin Yixiang, TX Investment Consulting – Special Report: Global Financial Crisis; Economists: Rising Unemployment Becomes China’s Top Challenge, 7.02.2009, www.chinaview

⁷⁹ CASS- Chinese Academy of Social Sciences

⁸⁰ Yu Yongding-China’s Reaction to the Global Crisis, RIETI report no.112/25 Nov.2009,

⁸¹ Li Xiangyang, director adjunct al World Economic and Political Research Department aparținând Academiei Chineze pentru Științe Sociale, într-un interviu cu First Financial Daily, 1.09.2008, citat John Chan în “Chinese Economists Warn of the Biggest Adjustment in 30 Years”, www.wsws.org

⁸² Andy Xie, fost analist șef pe Asia, de la Morgan Stanley, în revista financiară Caijin, 1.09.2008

chinezești și să admită să aibă balanțe comerciale deficitare. În lipsa unor asemenea parteneri, modelul asiatic de dezvoltare în general, și cel chinez în particular, vor putea produce doar cicluri de creștere rapidă a producției, urmate de crize de supraproducție⁸³. Tocmai acesta este și riscul întâmpinat acum de economia chineză, care nu mai are în SUA un partener capabil și dispus să mai importe anual mărfuri chinezești de multe sute de miliarde de dolari, pentru care să se mai și îndatoreze pe termen lung.

3. CRIZA GLOBALĂ CA OPORTUNITATE: STRATEGIILE CHINEI

3.1 Răspunsul Chinei la presiunile Occidentului

Pe fundalul astfel schițat, presiunile Occidentului asupra Chinei pentru ca aceasta să-și folosească imensa rezervă valutară pentru scoaterea omenirii din criză au fost întâmpinate cu rețineră, autoritățile chineze optând pentru o atitudine pragmatică și realistă: pe principiul **„Ajută lumea, ajutându-te întâi pe tine”**, ajutorul posibil urma să fie mai degrabă indirect, prin efectul global pe care îl va antrena China odată ce va reuși să stăpânească criza în propria sa economie.

Implicările ulterioare directe ale Chinei în rezolvarea crizei globale (prin continuarea achiziționării prudente de bunuri de tezaur americane, prin finanțarea unor organisme internaționale, sau chiar a unor economii în curs de dezvoltare aflate în dificultate) nu contravin nici pe departe acestui principiu, ci sunt tot componente ale strategiei ei axate pe prioritatea interesul național, căci, prin toate aceste fapte, **China a urmărit și urmărește în continuare să-și conserve valoarea rezervelor sale valutare, prea dependente de dolar și de economia americană**. Nu este nici pe departe vorba despre cedarea la presiuni și cu atât mai puțin despre acte sentimentale, de filantropie, ci este vorba despre interese concrete:

- China **mai cumpără bunuri de tezaur americane doar pentru ca acestea să nu se devalorizeze prin lipsa cererii** și astfel o bună parte a rezervei sale valutare să-și piardă la rândul său din valoare;

⁸³ Pettis, Michael – Asia Economonitor, apr. 2009

- China acordă împrumuturi către organisme internaționale sau dă ajutor unor țări în curs de dezvoltare, (dar face și investiții externe, investiții în resurse strategice, fuziuni și achiziții externe, investiții de portofoliu în străinătate, swap valutar, etc.) **pentru a-și transforma surplusurile valutare** (rezultate din excedentele contului curent și ale contului de capital) **în alte valori decât dolari sau bonuri de tezaur SUA**, a căror valoare e periclitată cel puțin prin: riscul de devalorizare a dolarului, riscul de inflație în economia americană, sau prin lipsa cererii pentru noile emisiuni de titluri de valoare americane, în condițiile uriașului deficit bugetar al SUA.⁸⁴

3.2 Pachetul anti-criză de investiții și stimulare fiscală

Răspunsul Chinei la criza globală a fost formulat prompt și aplicat fără ezitare. Încă din 10 noiembrie 2008, guvernul a anunțat un program de stimulare fiscală a economiei în valoare de 4 000 mld. yuani (cca. 586 mld.USD) - sumă egală cu 14% din PIB 2008 – al cărei scop era susținerea creșterii economice prin investiții și încurajarea consumului intern. Acest program guvernamental vizează zece domenii de activitate (conform tabelului de mai jos) și e prevăzut să se extindă pe doi ani, cu o primă tranșă de 18 mld.USD alocată chiar din noiembrie-decembrie 2008.

Se așteaptă ca acest pachet intervenționist, axat pe investiții în infrastructuri (în special rețele de cale ferată, drumuri, autostrăzi și aeroporturi) și pe construcții de locuințe (inclusiv reconstrucția după cutremur a provinciei Sichuan) să adauge 1-2 procente la creșterea PIB în 2009.⁸⁵

⁸⁴ Yu Yongding- China's Reaction to the Global Economic Crisis, RIETI Report No.112/25.11.2009, Research Institute of Economy Trade and Industry, Japan, www.rieti.go.jp

⁸⁵ Idem

Tabelul nr.1: China - Cele zece domenii vizate de pachetul de stimulare economică anti-criză

Domeniul	Principalele măsuri avute în vedere
1. Construcția de locuințe	<ul style="list-style-type: none"> - program pilot pt. reconstrucția caselor în mediul rural și stabilizarea muncitorilor nomazi; - construcția de locuințe mai accesibile atât la cumpărare, cât și la închiriere; - accelerarea demolării mahalalelor;
2. Infrastructură rurală	<ul style="list-style-type: none"> - îmbunătățirea drumurilor și rețelelor electrice în mediul rural; - extinderea utilizării metanului; - asigurarea purității apei de băut și măsuri pentru conservarea apei; repararea rezervoarelor de apă; - accelerarea construcției canalului nord-sud pentru irigarea terenurilor din nord; - măsuri pentru reducerea sărăciei la sate;
3. Transporturi	<ul style="list-style-type: none"> - dezvoltarea căilor ferate, inclusiv rute pt. transportul cărbunelui; - construcția de aeroporturi în vest; - modernizarea rețelelor urbane de electri- citate, drumuri și metrou;
4. Sănătate și Educație	<ul style="list-style-type: none"> - dezvoltarea serviciilor sanitare la sate; - construcția de spitale și școli elementare în zonele rurale din centru și vest; - centre speciale de educație și cultură;
5. Mediu	<ul style="list-style-type: none"> - construcția de rețele de canalizare și de unități pt. tratarea gunoiului - accelerarea programelor de plantare pă- duri și crearea de cordoane verzi; - susținerea proiectelor vizând conservarea energiei și controlul poluării;
6. Industrie	<ul style="list-style-type: none"> - susținerea restructurării industriale, subvenții pt. inovare, tehnologii înalte și dezvoltarea serviciilor ;
7. Reconstrucție după dezastre	<ul style="list-style-type: none"> - reconstruirea provinciei Sichuan
8. Venituri	<ul style="list-style-type: none"> - creșterea veniturilor medii - creșterea subvențiilor pentru ferme, a achizițiilor de cereale și a plafonului minim garantat al prețului de achiziție la grâu și orez; - creșterea numărului de fonduri de pensii pt. angajați și al alocațiilor speciale;
9. Taxe	<ul style="list-style-type: none"> - reforma regulilor de aplicare a TVA în toate activitățile, cu efectul prognozat de a reduce cu 120 mrd. yuani (17,6 mrd. USD) povara fiscală a firmelor - introducerea deductibilității cheltuielilor cu

Domeniul	Principalele măsuri avute în vedere
	<ul style="list-style-type: none"> echipamentele și alte bunuri de capital; - încurajarea modernizărilor tehnologice;
10. Finanțe	<ul style="list-style-type: none"> - înlăturarea plafoanelor la împrumuturile acordate de băncile comerciale și cana - lizarea creditelor către proiecte prioritare, mediul rural, mici afaceri, inovație tehnică - susținerea raționalizării industriale prin fuziuni și achiziții

Sursa: Prelucrat după About.com.Inc., parte a The New York Times Company, februarie 2009 și ADO 2009, 31.03.2009

Investiția în infrastructuri a căpătat prioritate deoarece aceasta putea sprijini reluarea creșterii economice, evitarea exploziei șomajului și a riscului revoltelor sociale, fără a agrava problema supracapacităților de producție, deja destul de acută în China.

Principala sursă de finanțare a pachetului anti-criză este guvernul central, care asigură cca. 263 mld.USD (45% din total) sub formă de granturi directe și subvenționare a dobânzii. A doua mare sursă o constituie creditul bancar. Guvernele locale au propus și ele propriul lor pachet de stimulare, în valoare de 18 tril. Yuani (2 635 mld USD), pe care îl vor finanța în primul rând luând credite de la băncile comerciale. Sume importante urmau a fi investite și de către firmele de stat și de către sectorul privat (se estima, de pildă, că influxul financiar asigurat de guvern va antrena investiții private adiționale de încă 59 mld.USD⁸⁶).

Pentru a sprijini politica fiscală expansionistă a guvernului, în 2009, People Bank of China a adoptat și ea o politică monetară puternic expansionistă. În prima jumătate a anului, creditele bancare au crescut foarte rapid, cu 7,3 tril. yuani (cca. 1,1 tril.USD), iar masa monetară (M2)⁸⁷ a crescut cu 28,5%.⁸⁸ Relaxarea monetară combinată cu programul de stimulare fiscală au determinat creșterea investițiilor în fonduri fixe cu peste 33% și majorarea producției industriale în sem II 2009, ceea ce a determinat reluarea angajărilor și creșterea exporturilor, confirmând ieșirea din criză a economiei chineze. PIB și-a reluat creșterea, creându-se premisele ca el să

⁸⁶ Chiu, Lisa – Explanation of China’s \$586 Stimulus Package, About com., The New York Times Company, February 2009

⁸⁷ Yu Yongding- China’s Reaction to the Global Economic Crisis, RIETI Report No.112/25.11.2009, Research Institute of Economy Trade and Industry, Japan, www.rieti.go.jp

⁸⁸ European Commission-European Economic Forecast, Autumn 2009, Brussels, nov.2009

depășească nivelul țintă de 8% stabilit de guvern pentru ansamblul anului. Într-adevăr, potrivit celor mai recente date oficiale, produsul intern brut al Chinei s-a majorat în 2009 cu 8,7%.

3.3 Măsurile de revitalizare a exportului și de încurajare a consumului intern

Pe lângă pachetul de stimulare fiscală promovat de guvern, administrațiile centrală și locale au intervenit semnificativ și pentru propulsarea activității de export. S-a revenit la reducerile de TVA eliminate în 2007 și, în general, s-a regândit modul de aplicare al taxei pe valoarea adăugată astfel încât, prin punerea în practică a noilor reglementări, a putut fi ridicată de pe umerii producătorilor și exportatorilor chinezi o povară fiscală de circa 17,6 mld. USD.

De asemenea, au fost relaxate restricțiile existente în privința comerțului de prelucrare și s-au făcut eforturi pentru menținerea cursului yuanului, în pofida protestelor partenerilor străini și a presiunilor ca acesta să fie apreciat. Reducerea dobânzilor și larga disponibilitate a creditelor, precum și subvențiile pentru exportatori au făcut și ele parte din arsenalul intervenționist favorabil exporturilor. Astfel, de pildă, în orașul Wuxi, cunoscut și ca “micul Shanghai”, administrația locală oferă fiecărei firme care în ultimele trei luni din 2009 reușește să-și majoreze exportul, sume de până la 146 000USD.

Pe de altă parte, guvernul chinez a elaborat încă din decembrie 2008 un set de măsuri pentru “stimularea circulației mărfurilor și creșterea consumului”. Pe baza lui, în februarie 2009 s-a lansat la nivel național programul “Electrocasnice pentru mediul rural” menit să stimuleze, prin acordarea unei subvenții de 13% din partea administrațiilor locale, achiziția unei largi game de bunuri de consum produse în industria chineză: televizoare, frigidere, mașini de spălat, aparate de aer condiționat, aparate pentru încălzirea apei, calculatoare, telefoane mobile și chiar motociclete.⁸⁹ Totodată, guvernul are în vedere dezvoltarea rețelelor logistice rurale și a rețelelor de distribuție a mărfurilor cu amănuntul, foarte precare în mediul sătesc.

Întrucât, în condițiile crizei globale, exporturile și influxurile de investiții străine directe nu se mai pot constitui în motoare puternice și sigure ale creșterii economiei chineze, guvernul încearcă prin măsuri precum cele prezentate anterior

⁸⁹ China Market Intelligence 2009, the Newsletter of the US-China Business Council (USCBC), www.uschina.org/benefits.html

să transfere acest rol investițiilor publice și consumului intern, adică încearcă ceea ce el numește o „**reechilibrare economică**”.

Rezervele valutare uriașe de care dispune China pun această țară, chiar și în condițiile crizei, într-o situație extrem de confortabilă în privința capacității de susținere a investițiilor, riscul fiind mai degrabă cel al risipei, decât cel al lipsei de fonduri. În ceea ce privește creșterea consumului intern, însă, există numeroase dificultăți.

În China populația manifestă o puternică înclinație pentru economisire, accentuată și de insuficiența unor servicii publice (sănătate, educație), a fondurilor de pensii și a oricăror forme de protecție socială. De aceea, în loc să crească odată cu dezvoltarea economică, consumul intern a manifestat mai degrabă o tendință de diminuare a ponderii pe care o reprezintă în PIB, ajungând la unul dintre cele mai scăzute niveluri din lume, 37% (față de 70% în SUA, aflată la cealaltă extremă).

Câtă vreme creșterea economică necesară asigurării locurilor de muncă și liniștii sociale a fost asigurată prin exportul către Occident, majorarea consumului intern nu apărea ca o chestiune presantă, deși era considerată de dorit. Odată cu pierderea exportului ca motor al creșterii, stimularea consumului intern devine, însă, imperativă. Ea poate fi asigurată atât prin creșterea veniturilor populației, cât și pe alte căi, dar oricum întâmpină numeroase piedici⁹⁰:

- Față de creșterea salariilor, administrațiile locale și provinciale manifestă o opoziție mută dar fermă, întrucât aceasta afectează competitivitatea locală în confruntările concurențiale cu alte provincii sau chiar cu unele țări învecinate (Vietnam, India), pentru atragerea de investiții;
- Guvernul ar putea crește veniturile populației prin ridicarea ratei dobânzii la depozite, dar întâmpină opoziția firmelor față de orice creștere a plăților pe care acestea le-ar avea de făcut în contul împrumuturilor bancare luate;
- Aprecierea yuanului ar putea duce la creșterea puterii de cumpărare interne pentru mărfurile de import, dar nu e agreată pentru că afectează competitivitatea exporturilor;

⁹⁰ John Chan - Chinese Economists Warn of the “biggest adjustment” in 30 years, World Socialist Web Site, 12.09.2009, www.wsws.org

- Reducerea impozitului pe venitul individual nu ar fi acceptată de către companiile puternice, dacă ar fi însoțită de o creștere a impozitării corporațiilor;
- Acordarea de subvenții la achiziționarea unor bunuri ar putea constitui un stimulent, dar uneori nu suficient de puternic pentru a determina decizia consumatorului de a cheltui sume importante cumpărând diverse bunuri, atunci când acesta nu are asigurată asistența medicală, școlarizarea copiilor, sau pensia la bătrânețe.
- Guvernul încearcă să asigure aceste nevoi prin diverse formule, cea mai recentă fiind adoptarea unei noi legi a muncii, prin care patronii sunt obligați să asigure pentru muncitori pensii, asigurări sociale și alte beneficii. Din păcate, însă, mulți întreprinzători nu vor respecta această lege, iar urmărirea aplicării ei este practic imposibilă.
- Pe de altă parte, statul poate investi el însuși în școli publice, asistență medicală și ajutoare de șomaj, astfel încât oamenii să nu mai fie nevoiți să economisească și să înceapă să consume mai mult. Și în privința unor astfel de investiții se manifestă, însă, o anumită opoziție din partea autorităților locale, care preferă să cheltuiască banii de care dispun pentru infrastructură, pentru că astfel de investiții se reflectă mai rapid în creșterea PIB și creează, în plus, și oportunități pentru corupție.

3.4 Valorificarea oportunităților externe

Pentru vestul încărcat de datorii, criza este un indiscutabil dezastru, care forțează economiile să facă angajamente financiare ce le vor împovăra pentru ani, sau poate chiar pentru generații. Însă pentru o țară cu mari rezerve de lichidități precum China, criza globală se profilează tot mai clar drept o oportunitate majoră, cu beneficii care vor dura decenii⁹¹.

Și într-adevăr, potrivit declarațiilor liderilor săi, dar și prin acțiunile pe care le întreprinde, **China chiar tratează criza globală drept o colosală oportunitate de a se re poziționa în economia mondială, de a accelera propria restructurare economică, adoptarea de noi tehnologii și asigurarea pe termen lung a resurselor de care are nevoie.** Această atitudine activă, chiar ofensivă, în fața

⁹¹ Keith Fitz-Gerald – China Pursues Worldwide Opportunities Caused by the Global Financial Crisis, 2.05.2009

crizei se reflectă în numeroasele măsuri de politică industrială prin care sunt valorificate noile condiții economice și este susținută ajustarea și revitalizarea unor industrii cheie, ca și în acțiunile întreprinse de China și de companiile chinezești pe plan extern. Astfel, pe plan extern:

A. China valorifică momentul prețurilor scăzute de pe piețele internaționale ale materiilor prime prin promovarea unei politici de cumpărare și stocare a acestora, în perspectiva depășirii crizei. Ea cumpără petrol, minereuri, metale și chiar cărbune, deși este cel mai mare producător mondial al acestui produs. Ce justifică această atitudine? În unele cazuri, prețul scăzut chiar sub costurile de producție din China (cărbune), în alte cazuri prețul redus, discounturile acordate de producătorii rămași fără clienți și calitatea superioară a resurselor (minereul de fier din Australia sau Brazilia, cu un conținut mai bogat decât cel chinezesc) și, în cele din urmă, chiar și posibilitatea de **asigurare împotriva riscului valutar, prin conservarea valorii banilor cu risc de devalorizare (USD) în mărfuri ușor vandabile** (cupru).

Într-o perioadă în care cele mai multe țări, și corporațiile lor, sunt nevoite să-și reducă cheltuielile și să facă economii, China și companiile chinezești dispun de bani lichizi pentru **crearea unor furnizori captivi**, asigurându-și astfel o extraordinară poziție competitivă pentru mai târziu. Astfel, spre exemplu, China Development Bank a acordat un împrumut de 10 mld. USD companiei braziliene Petrobras, în contul căruia aceasta va livra Chinei pe termen lung produse petroliere. Dar și o mare companie chineză, China National Petroleum, a acordat împrumuturi importante Rusiei (25 mld.USD) și Venezuelei (4 mld.USD) contra angajamentului acestora de a-i livra petrol pe termen lung.

B. Pe fondul reducerii valorii de piață a firmelor, China și companiile chinezești valorifică, prin achiziții, momentul prețurilor scăzute la diverse active. Ea este interesată să cumpere de pe piața internațională participații în capitalul social al unor firme profitabile sau chiar să preia integral companii străine, în special din industria extractivă, din industrii care pot asigura accesul la tehnologii de vârf, sau care dețin mărci de renume. Astfel, spre exemplu, în domeniul industriei extractive, **Chinalco**, firmă de stat gigant din industria oțelului, a preluat contra 19,5 mld USD, o participație în **Rio Tinto**, Australia, numărul doi mondial în minerit; **China Minmetals Corp.** a preluat firma australiană **Oz Minerals Ltd.** (1,2 mld.USD),

iar **China Petroleum and Chemical Corp.** a preluat firma helveto-canadiană **Addax Petroleum** (7,2 mld.USD).

În materie de preluări prin care se urmărește accesul la tehnologii de vârf și nume de marcă, avem exemplul cunoscutei firme americane de componente auto **Delphi Corp.**, divizia de sisteme de frânare și suspensii, preluată de un grup de investitori chinezi condus de firma **Shougang** (firmă de stat din industria oțelului), cazul firmei australiene **Drivetrain Systems International**, producător de transmisii automate pentru autovehicule, preluată de către principalul constructor auto chinez **Geely Automobile Holdings Ltd.** care, foarte recent, a preluat de la Ford și firma suedeză Volvo Automobile (1,8 mld. USD), realizând cea mai mare achiziție externă chineză în acest domeniu.

C. Companiile chinezești urmăresc valorificarea conjuncturii create prin incapacitatea firmelor vestice de a-și menține, în condițiile crizei, pozițiile de piață, considerând că acum este momentul optim pentru o expansiune agresivă în scopul adjudecării acestor poziții. Dovada ne-o furnizează un sondaj în rândul firmelor chinezești efectuat, în primele patru luni din 2009, de China Council for the Promotion of International Trade (CCPIT), din care reiese că, deși 85% dintre firmele intervievate sunt afectate criza globală, nu mai puțin de 40% dintre ele planuiesc să se extindă prin investiții în străinătate, în următoarele 24 de luni. Aceste planuri fac parte din strategia pe termen lung a firmelor respective, menită să le ajute să-și mărească marjele de profit și să-și consolideze imaginile de marcă pe piața mondială. De altfel, și în cercurile elitei academice implicate în elaborarea strategiilor guvernamentale începe să se vehiculeze tot mai insistent ideea susținerii apariției multinaționalelor chinezești.

D. China valorifică momentul extinderii șomajului „gulerelor albe” în Occident, pentru aducerea de experți în domenii de vârf, care să lucreze în beneficiul economiei sale. Este vorba, în primul rând, despre experți în managementul crizelor, finanțe, burse, cercetare-dezvoltare, inginerie. Astfel, de pildă, cercurile financiare din Shanghai au organizat în 2009 misiuni de recrutare de experți în macroeconomie, managementul crizelor, operațiuni financiare și de bursă, la New York, Chicago și Londra. Pe de altă parte, la Beijing un mare număr de străni au participat la târgurile de joburi, pe ansamblu, anul 2009 fiind un an record sub aspectul numărului de profesioniști străini interesați de angajarea în China. De

altfel, se pare că liderii chinezi au în vedere o politică pe termen lung de încurajare a unui fenomen *brain-drain* către China.

3.5 Politici de restructurare și revitalizare specifice pe industrii

Criza este lăsată în mod deliberat să asaneze economia privată, în sensul acceptării falimentelor firmelor mai precare, unde nu se intervine direct, ci doar cu programe sociale și de investiții vizând crearea a noi locuri de muncă, în paralel cu susținerea consolidării prin fuziuni și achiziții a firmelor cu potențial mai bun de eficientizare. În sprijinul acestora din urmă există și programe de încurajare a cercetării-dezvoltării, a modernizării tehnologice și de dezvoltare a pieței interne.

Pe de altă parte, **marile companii de stat și unele sectoare industriale considerate foarte importante pentru economie sunt susținute prin diferite programe guvernamentale specifice**, anunțate în primele luni din 2009. Ele vizează subvenționarea consumatorilor din zonele rurale la achiziționarea anumitor bunuri industriale de folosință îndelungată (se practică o subvenție de 13% la achizițiile de televizoare, frigidere, calculatoare, motociclete, instalații de aer condiționat),⁹² dar și acordarea de alocații fermierilor, pentru modernizarea vehiculelor pe trei roți și a camioanelor de capacitate mică de care dispun, sau pentru cumpărarea altora noi.

De asemenea, industriile selectate în cadrul acestor programe de politică industrială beneficiază de fonduri speciale pentru modernizare tehnologică, pentru cercetare-dezvoltare-inovare, creșterea calității și crearea de branduri⁹³.

Mai concret, pentru aplicarea unor măsuri de politică industrială specifice au fost selectate 10 sectoare, respectiv: industria auto, siderurgia, industria navală, industria de mașini și echipamente, petrochimia, industria electronică și IT, metalurgia neferoasă, industria textilă, industria bunurilor de consum (care înglobează și echipamentele electrocasnice) și logistica. Astfel:

În sectorul auto se are în vedere reducerea capacităților excedentare, inclusiv consolidarea prin fuziuni. Guvernul încurajează reducerea numărului de producători de la 14, la maximum 10, precum și preluarea unor companii străine din

⁹² Ren Ke – Special Report: Global Financial Crisis; Financial Crisis Forces IT Makers towards China's Countryside, 27.01.2009, www.chinaview

⁹³ Xinhua News Agency- Beijing China Unveils Support Package for Auto, Steel Industries, ian.2009

industria de componente, care ar putea accelera prin aportul lor tehnologic și managerial avansul pe scara tehnologică și un salt semnificativ al competitivității.

Totodată, este încurajată activitatea de cercetare-dezvoltare-inovare. În acest sens, pentru promovarea noilor tehnologii de propulsie a vehiculelor bazate pe energii regenerabile și nepoluante, s-a alocat un fond de 10 mil. yuani (cca. 1,5 mil USD) și există deschidere pentru începerea producției de serie a unor autovehicule electrice. De asemenea, companiile auto sunt sprijinite la export prin reducerea fiscalității, acces la credite și un curs valutar stabil, iar la intern prin subvenții la consumator vizând încurajarea vânzărilor.

Succesul acestor măsuri de încurajare a vânzărilor interne este absolut remarcabil dacă avem în vedere faptul că, după un an 2008 în care piața auto chineză a avut cel mai slab palmares din ultimul deceniu, în primele 10 luni din 2009 situația s-a inversat și în China s-au vândut 10,9 mil. unități, volum de vânzări care a plasat această piață pentru prima dată pe primul loc în lume, înaintea celei a Statelor Unite, care a fost în declin.

În industria navală s-a optat pentru îndreptarea fondurilor către modernizarea și re tehnologizarea șantierelor navale deja existente, în paralel cu lansarea construcției unor noi capacități de producție, astfel încât China să-și poată atinge obiectivul declarat de a deveni cel mai mare constructor de nave al lumii. Potrivit datelor furnizate de Ministerul Industriei și Tehnologiei Informației, capacitatea de producție a șantierelor navale chinezești va crește cu 75% între anii 2009-2011, iar cota deținută de China în producția mondială va crește de la 29,5%, la 35,0%. Șantierele navale beneficiază de credite și de sprijin pentru sporirea vânzărilor sub formă de subvenții la consumator și de măsuri pentru încurajarea înlocuirii navelor vechi.

Industria petrochimică beneficiază pentru perioada 2009-2010 de investiții guvernamentale pentru modernizare în valoare totală de de 15 mld.USD, precum și de un fond de dezvoltare de 58,5 mld.USD, din care vor fi construite încă 20 de mari unități. Totodată, sectorul beneficiază de sprijin pentru achiziții internaționale și pentru încheierea de acorduri privind asigurarea aprovizionării cu materie primă pe termen lung. Este, în același timp, principalul beneficiar al politicii de cumpărare și stocare a petrolului, promovată de guvern pe fondul crizei.

Industria siderurgică a fost cea mai afectată de criză, prăbușirea cererii externe pentru oțel fiind responsabilă pentru scăderea cu peste 53% a producției, dar, dacă se ia în calcul și prăbușirea cererii externe pentru industriile din avalul

siderurgiei, impactul total resimțit de această industrie în ceea ce privește scăderea producției poate fi chiar de 60-70%.⁹⁴ Măsurile concepute pentru industria oțelului prevăd eliminarea capacităților productive uzate moral, în paralel cu investiții în unități noi, restructurarea și modernizarea capacităților existente, diversificarea piețelor externe, susținerea industriilor din aval (auto, navală, construcții de locuințe și infrastructuri, etc.), precum și sprijin pentru achiziții de active la intern și extern.

Industria electronică și IT beneficiază de investiții publice substanțiale în perioada 2009-2011 (87,7mld.USD) pentru promovarea serviciilor de telecomunicații din generația a treia, a televiziunii digitale și a următoarei generații a Internetului.

Industria textilă și industriile bunurilor de consum sunt susținute prin reducerea taxelor, sprijin financiar și acces la credite, programe de modernizare tehnologică, de raționalizare a consumurilor de energie și de protecție a mediului.

4. Concluzii

Spre deosebire de majoritatea țărilor lumii, după 30 de ani de creștere economică, dezvoltare și progres China a putut întâmpina criza globală dintr-o poziție extrem de favorabilă, dispunând de resurse suficiente pentru a o putea contracara.

Performanța de a fi continuat creșterea, chiar dacă în ritmuri mai scăzute, și de a fi depășit rapid, în numai un trimestru, efectele dure generate de prăbușirea cererii externe, se datorează însă și deciziilor de politică economică anti-criză adoptate cu promptitudine și fermitate de către guvernul central, în cadrul cărora pachetul de 586 mld.USD pentru investiții și stimulare fiscală a constituit piesa intervenționistă centrală. Lui i s-au adăugat politici orizontale de stimulare a exportului, de încurajare a cererii interne și de valorificare a oportunităților apărute la extern, dar și politici verticale, adaptate specificului câtorva domenii selectate pe

⁹⁴ Yu Yongding- China's Reaction to the Global Economic Crisis, RIETI Report No.112/25.11.2009, Research Institute of Economy Trade and Industry, Japan, www.rieti.go.jp

criteriul importanței lor vitale pentru continuarea creșterii, ocuparea forței de muncă și asigurarea progresului în perspectivă.

Ca rezultat al politicii fiscale și monetare expansioniste promovate de liderii săi, economia chineză și-a reluat creșterea accelerată în 2009, la un nivel anual 8,7%, depășind obiectivul inițial prevăzut pentru acest an (de 8%). China este prima țară ieșită din criză, iar de reușita ei vor profita atât unii dintre partenerii săi comerciali, în primul rând țările furnizoare de resurse și țările vecine, cât și economia mondială în ansamblul său. Succesul ei este, totuși, încă fragil și s-ar putea dovedi doar unul pe termen scurt, dacă nu se rezolvă dezechilibrele majore create de modelul de dezvoltare adoptat, care și-a relevat și mai pregnant insuficiențele și nesustenabilitatea cu ocazia crizei globale.

BIBLIOGRAFIE

- **Andy Xie** - Revista financiară Caijin, 1.09.2008
- **Callik, Rowan** – The China Model, the Journal of the American Enterprise Institute, nov.-dec. 2007
- **Câmpeanu V., Pencea S.** (coord) - Piața Chinei. Provocări și oportunități pentru România și Uniunea Europeană, Academia Română, INCE, IEM, Ed. Expert, 2009
- **John Chan** - Chinese Economists Warn of the Biggest Adjustment in 30 years, World Socialist Web Site, 12.09.2009, www.wsws.org
- **Keith Fitz-Gerald** – China Pursues Worldwide Opportunities Caused by the Global Financial Crisis, 2.05.2009
- **Lin Yixiang**, - TX Investment Consulting – Special Report: Global Financial Crisis; Economists: Rising Unemployment Becomes China’s Top Challenge, 7.02.2009, www.chinaview
- **Lisa Chiu** – Explanation of China’s \$586 Stimulus Package, About com., The New York Times Company, February 2009
- **Morrison M., Wayne**, CRS Report for Congress, China’s Economic Conditions, September 16, 2008, calculat după datele din Global Insights / Country Intelligence on China’s Economy, Detailed Quarterly Forecast, January 2, 2008
- **Palley, Thomas**- External Contradictions of the Chinese Development Model: Export-led Growth and the Dangers of Global Economic Contraction, Journal of Contemporary China, Vol. 15(46), 2006
- **Pettis, Michael** – The Death of the Asian Deevlopment Model Asia Economonitor, 28.04.2009
- **Pettis, Michael** – Distortions in Chinese Lending Environment, Asia Economonitor, 3.05.2009
- **Ren Ke** – Special Report:Global Financial Crisis; Financial Crisis Forces IT Makers towards China’s Countryside, 27.01.2009, www.chinaview
- **Stiglitz, Joseph** – China’s New Economic Model, Project Syndicate, 2007

- **Yu Yongding**- China's Reaction to the Global Economic Crisis, RIETI Report No.112/25.11.2009, Research Institute of Economy Trade and Industry, Japan, www.rieti.go.jp

- **China Market Intelligence** 2009, the Newsletter of the US-China Business Council (USCBC), www.uschina.org/benefits.html
- **European Commission** - European Economic Forecast, Autumn 2009, Brussels, nov.2009
- **National Bureau of Statistics of China**- Statistical Communique of the People's Republic of China on 2007
- **National Bureau of Statistics of China**- Statistical Communique of the People's Republic of China on 2008
- **National Bureau of Statistics of China** - China First Half of 2009 Economic Report, 16 July 2009
- **OECD** - China, OECD Economic Outlook, Preliminary Edition, June 2009
- **OECD** - China, OECD Economic Outlook, Preliminary Edition, Nov.2009
- **Xinhua News Agency**- Beijing China Unveils Support Package for Auto, Steel Industries, jan.2009